

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

2. Quid sit Amplificatio & quotuplex: Et de optimo caractere
Amplificationis

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

oratorum amplificationem, à puerili quadam congerie, quod illa rerum, & sententiarum magnitudinem paulatim succrescentem, eum iusto circumspectorum verborum pondere contineat: Hæc verbis, & nugis, inani quodam strepitu ad imperitarum aurium insidias luxuriantibus, humiliter intumescat.

Itaque, ut summus aliquis, & rei militaris peritissimus Imperator, ad operosam quandam expeditionem lectissimum iuuentutis florem deligit, quem armis, animisque incitatum mittit in aduersarios. Sic noni oratores, ubi rem amplificandam vident, & id præstantis esse, ut plurimam, opus eloquentiæ, non minutias quasdam consectantur, sed illustra quæque in locum vnum optima ratione distributa coagmentant, quod totius orationis vis, & amplitudo plenior futura sit. At contra ignavi Rhetores imbecillam, & propè seruillem gregarium multitudinem centuriant, quæ nihil potest esse contemptus.

Nec immeritò Longinus Criticus tales amplificatores perstringit, qui vel varietate distendunt, vel quisquilijs, & ramentis faciunt orationem:

Φλοῖω ἡ ἀσθενῆ, & σχολικὰ ἐγκυτὰ τὰ λόγους, λυμῆται γὰρ ταῦτα τὸ ὅλον, ὡς τανὶ ψήματα ἢ ἀρχαῖα ἐμποιῶντα μεγέθη σωματικῶν ἀδύων.

Si ingeniosam oratoris amplificationem consideres, dicas te eximiam structuram, quadratis lapidibus, præclaro inter se nexu coherentibus, compositam intueri: si contra futilem, & amplificatorum orbem, parietes videbuntur luto, paleis, & calculis male obducti, hiantibus vndique rimis diluui. Quo igitur hoc vitium in graui præsertim eloquentia sædum declinari possit, nonnulla præcipienda sunt.

Quid sit amplificatio, & quomplex.

Et de optimo caractere amplificationis.

CAPVT II.

Circumfertur ab antiquis Rhetoribus, sed non satis peritis amplificationis nimis vaga definitio, qua dicitur λόγος, μέγεθος περιλάμψας τοῖς ὑποκειμένοις. Oratio magni-

rudinem addens rebus subiectis. Nimis inquam diffusa est hæc definitio, nam tropotus, & affectuum potest esse communis, ut rectè obseruat Longinus Criticus: siquidem illa magnitudine quadam effertur orationem.

Alia est natura sublimitatis, quam vocant alia amplificationis: sublimitas est in attollenda, amplificatio in fundenda oratione, illa in vi, hæc in lecta multitudine, illa magis spectat qualitatem, hæc quantitatis, & diffusionis rationem habet. Est igitur amplificatio συμπλήρωσις ἀπὸ πάντων τῶν ἐπιφερομένων τοῖς πράγμασιν ὀρίων, & τόπων, ἰσχυροποιῶν τῇ ἐπιμονῇ τὸ κατασκευασθέν. Plenitudo quædam, quæ ex omnibus rerum adiunctis, terminis, & locis, commemoracione roborat orationem.

Primum igitur est plenitudo, non redundantia, quo planè significat, per amplificationem fieri corpus orationis, venusta quadam plenitudine confurgens, non tumore distentum.

Hæc autem plenitudo non petitur ex inani faco verborum, vel strepitu numerorum, sed ex optimis quibusque rerum adiunctis, idcirco addit ἀπὸ τῶν πάντων τῶν ἐπιφερομένων τοῖς πράγμασιν.

Postremò loco modum amplificationis docuit, cum ait fieri τῇ ἐπιμονῇ frequentatione scilicet, & commemoracione, non quod eadem etiam, atque etiam semper iteranda sint: sed quod idem varijs adiunctis sit illustrandum, quod eodem in loco indicat his verbis:

ἕτερα ἄλλοις ἐπισκευασμένα μεγέθη συνεισάγοντες ἀναγενόμενα ἐπιλάσιν, alia alijs veluti in orbem circumductæ magnitudines continenter ingeruntur per gradationem.

Duo autem sunt præcipua fermè amplificationis genera, vnum sit per augmentum, quod propriè vocatur ἐξέλιξις alterum per διπλασίωσιν, sine exaggerationem: hoc inter ἀσφαιρίων, & διπλασίωσιν conuenit, quod vtrique ampliore faciat orationem, sed illa plus habet diffusionis, & ambitiosi circuitus: hæc adiunctis rerum, & pōdetibus magis auget, quam verbis.

Itaque in celsa illa exaggeratione, paucis aliquando res in summam extollitur magnitudinem, cum adiuncta varia, atque epitheta aliud, atque aliud significantia, per gradatio-

rem aliquam intorquentur ; in fusa autem amplificatione nihil noui perſep̄a affertur, ſed vnum, atque idem diuerſis ſententijs, per iuſtam commorationem dicitur, & figuris dantur variatur. Exemplum *ἡρώδης* ſit illud ex Demofthene, hominem à communi vita, & omni morum vrbantate alienum, calumniatorem, terrum, funeſtum, generis humani hoſtem deſcribit his verbis:

Demost. i in Aristog. 73.

Οὐχὶ τ' πολυμένων ἀγαθῶν, καὶ ἐπ' οὐδενί τ' ἡν ψυχὴν διατρίβει, οὐ τέχνης, οὐ γεωργίας, οὐδ' ἄλλης ἐργασίας οὐδεμίνας ἐπιμαλῆται, οὐ φιλανθρωπίας, οὐχ' ἐμιλίας οὐδεμίνας κοινῶν εἶ. Ἀλλὰ πορεύεται διὰ τῆς ἀγορᾶς, ὡς περ ὄφεις, ἢ σκορπίου, ἢ κίρκου τὸ κέντρον, ἀπὸ τῶν θεσφῶν κακῶν σκοπῶν τὴν συμφορὰν ἢ βλασφημίαν, ἢ κακὸν τι προσφιλῆσθαι, καὶ καταστῆσας ἐς φόβον ἀργύριον πρᾶξεται· οὐδὲ προσφιλῆσθαι τι τῶν ὧν οὐ πόλει κέρειον, ἢ μισοπολίαν, ἢ τῶν ἄλλων ἐργασηρίων οὐδὲ πρὸς ἐν ἄλλ' ἀσπείσθαι, ἀνιδρυτῶν, ἀμικτῶν, οὐ χάριον, οὐ φίλιον, οὐδ' ἄλλο οὐδὲν ἐν ἀνδραπομῶν μετρίῳ γινώσκων μεθ' ἑαυτῶν δὲ οἱ ζῶντες τοὺς ἀσπείσθαι ἡσυχασίνας, καὶ φθόνον, καὶ τῶν ἄλλων περιεργησίαν.

Vide, vt non vnum, atque idem dicit, sed nouis ſemper ſententijs, nouis verbis rem eandem frequentat, & attollit.

Nullum (inquit) ciuiliū bonorum vnquā attigit, quo animum excoleret ſuum: Non bonas artes, non agriculturam, non induſtriam denique vllam curat, nullius humanitatis, & communis vſus eſt particeps: Sed incedit per forum, quaſi ſerpēs, aut ſcorpīus exerto ſpiculo, huc & illuc proſpectans. Si cui noxam, aut calumniam, aut aliquod aliud malum afflare, vel ſaltem timorem incurere poſſit, vt inde pecuniam conficiat.

Nunquam frequentat conſtrinas, vnguentarias, aut alias officinas, in quas cœtus hominū confluere ſolent, ſed nefarius, extorris, expers ſocietatis humanæ, non gratiam, nō amicitiam, non quidpiam aliud eorum nouit, quibus honeſtas vitæ continetur.

At ſi quos pictores, inter conſecelatos, inferorum ſupplicij addictos, pingere ſolent,

cum ijs verſatur in omni execratione, blaſphemia, inuidia, ſeditione, iurgijs, & contentionibus perpetuis voluratus.

Hæc vna eſt ex Demofthenis amplificationibus valde inſignis, & opulenta, quam Cicero imitatus libro quarto ad Herennium in imagine Sycophantæ, & calumniatoris. Vides in hoc exemplo amplam circumferri orationem, & maiestate pleniffimam, quo pacto autem id fieri contingit, animaduerte. Non amplificat ludens in iuſtentationibus, & locis communibus. Quid igitur præſtat? res rebus etiam, atque etiam auget.

Primum, hominem omnis induſtriæ, & ciuiliſ vitæ ignarum oſtendit. Deinde, vt ſerpentem, & ſcorpionem exerto calumnie aculeo depingit; mox virus, & damna, & clades. Tandem extorem facit ſacrorum, religionum, vitæ communis. Poſtremo, cum damnatorum apud inferos picturis aſſiduo verſantem. Ita alia, atque alia ſubinde facies orationis, cum grata ſimul, & terribili varietate collucet, & in immenſam attollitur grauitatem.

Nec verò cum idem hoc genus attingit, inferior eſt Demofthene Marcus Tullius: Nam, vt cæteras omitram, quàm denſa eſt, & acris, & volubilis hæc amplificatio?

Vetſtamque ſimul Indices æquitatem, & Cicerone manuſuetudinem vna mater oppugnat. At quæ mater? quam cœcam crudelitate, & ſcelere Exemplum ferri videris, cuius cupiditatem nulla vnquam turpitudine retardauit, quæ viriſ animi in deterrimas partes iurâ hominum conuertit omnia: cuius ea ſtultitia eſt, vt eam nemo hominem; ea vis, vt nemo ſcœminam; ea crudelitas, vt nemo matrem appellare poſſit. Atque etiam nomina neceſſitudinum, non ſolum naturæ nomen, & iura mutauit. Vxor generi, nouerca filij, filia pellex. Item Philippi. 13. num. 18.

Qua enim in barbaria quiſpiam tam teter, tam crudelis tyrannus, quam in hac vrbe, armis barbarorum ſtipatus Antonius? Caſare dominante veniebamus in Senatū, ſi non liberè, attamen tutè. Hoc archipirata, (quid enim dicam tyranno?) hæc ſubſellia ab Ithyreis occupabantur. Prorupit ſubito Brundiffium, vt inde agmine quadrato ad urbem accederet: lautiffimum oppidum, nunc municipium honeſtiſſimorum quoniam dam colonorum Sinueſſam, fortiſſimorum militum ſanguine impleuit: Brundiffij non

Comparatione minorum. Dominus Caſar. Archipirata Antonius.

modò in sinu auarissimæ, sed etiam crudelissima vxoris delectos Martiæ legionis centuriones trucidauit. Inde se quo furore, quo ardore ad urbem, id est, ad eadem optimi cuiusque rapiebat. Quo tempore, Diu immortales ipsi præsidium improuissimum, nec opinantibus nobis obtulerunt. Cæsaris enim incredibilis, ac diuina virtus, latronis impetus crudeles, ac furibundos retardauit: quem tum ille demens lædere se putabat edictis, ignorans, quæcumque falso is diceret in sanctissimum adolescentem, ea verè recidere in memoriam pueritiæ suæ. Ingressus urbem est, quo comitatu, vel potius agmine? cum dextra, sinistra, gemente Populo Rom. minaretur dominis, notaret domos, diuisurum se urbem palam suis polliceretur.

Hic si verba pòderes, & sententias, nouas subinde, & magis ac magis illustres inuenies. Et hic est laudatissimus amplificandi modus in *Seyvora* sine densa, & contorta amplificatione.

Exemplum *Fusa*, & *ambitiose illius amplificationis.*

Ex Cicerone 7. in Verrem, numero 10. 11. 12. 13. 14.

CAPVT III.

INtricalino, quem locum cum fugitiui iam antè tenuerunt, Leonidæ cuiusdam Siculi familia in suspicionem vocata est coniurationis, res delata ad istum, statim, vt par fuit, iussu eius, homines, qui nominati fuerant, comprehensi sunt, adductique Lilybæum; domino denunciatum est, vt adesset, caussa dicta damnati sunt.

Quid deinde? quid censeris? furem formasse, aut prædam expectatis aliquam. Nolite vsquequaque eadem quærete. In meru belli, furandi qui locus potest esse? etiam si qua fuit in hac re occasio, prætermissa est. Tum potuit à Leonida nummorum aliquid auferre, cum denunciauit vt adesset. Fuit nundinatio aliqua, & isti non nouo, ne causam diceret; Etiam alter locus, vt absoluerentur.

Damnatis quidem seruis, quæ prædandi potest esse ratio? produci ad supplicium necesse est. Testes enim sunt, qui in consilio fuerunt; Testes publicæ Tabulæ; Testis splendidissima ciuitas Lilybæana; Testis honestis-

simus, maximusque conuentus ciuium nihil potest: producendi sunt.

Itaque producuntur, & ad palum alligantur.

Etiam mihi expectare videmini iudices, quid deinde factum sit: quod iste nihil inquam fecit sine aliquo quæstu, atque præda. Quid in eiusmodi re fieri potuit, quod commodum est: expectare facinus, quam vultis improbum; vincam tamen expectationem omnium, nomine sceleris, coniurationisque, damnati, ad supplicium traditi, ad palum alligati, repente multis millibus hominum inspectantibus soluti sunt; & Leonidæ illi domino redditi.

Quid hoc loco potes dicere, homo amenissime: nisi id quod ego non quæro: quod denique in re tam nefaria, tamen dubitari non potest, tamen ne si dubitetur quidem, quæri oporteat: quid, aut quantum, aut quomodo acceperis; remitto tibi hoc totum, atque ista te cura libero, neque enim metuo, ne hoc cuiquam persuadeatur, vt, ad quod facinus nemo, præter te, vlla pecunia adduci potuerit, id tu gratis suscipere conatus sis. Verum de ista furandi, prædandi que ratione nihil dico: de hac imperatoria iam tua laude disputo. Quid ais bonæ custos, defensorque provinciæ? Tu quos seruos arma capere, ac bellum facere in Sicilia voluisse cognoras, & de consilij sententia iudicaras, hos ad supplicium, iam more Maiorum traditos, & ad palum alligatos, ex media morte eripere, ac liberare ausus es? vt quam damnatis seruis crucem fixeras, hanc in demnatis scilicet ciuibus R. reseruares?

Perditæ ciuitates desperatis omnibus rebus hoc solent exitus exitiales habere, vt damnati in integrum restituantur, vincti soluantur, exules reducantur, iudicatæ res rescindantur: quæ cum accidunt, nemo est, qui intelligat ruere illam Rempublicam. Hæc vbi eueniunt, nemo est, qui vllam spem salutis reliquam esse arbitretur, atque hæc scibi facta sunt, vt homines populares, aut nobiles supplicio, aut exilio leuantur: vt non ab ipsis, qui iudicassent, vt non statim, vt non eorum facinorum damnati, quæ ad vitam, & fortunas omnium pertinerent.

Hoc verò nouum, & eiusmodi est, vt magis propter reum, quam propter rem ipsam creditibile esse videatur, vt homines seruos, vt

ipse,